

DEĞİŞEN TÜRKİYE'DE EĞİTİMİN İŞLEVLERİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: Velilerin İlk ve Orta Okullardan Beklentileri Üzerine Bir Araştırma*

Arş. Gör. İslam CAN
Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
islamcan@hotmail.com

Öz

İlkokul ve ortaokullarda eğitim-öğretim hayatını sürdüren öğrencilerin velilerine yönelik yapılan bu çalışma, velilerin bu okullardan ne tür beklentiler içerisinde olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Eğitimin diğer sosyal kurumlarla - ekonomi, siyaset, kültür- olan girift etkileşimi ve eğitimin bu kurumlar açısından yaşamsal değere sahip olduğu gerçeği, eğitim sistemleri üzerine araştırma yapmayı gerekli kılmaktadır. Eğitim sistemimiz içinde yer alan İlk ve ortaokullar, tarihsel süreçte devlet kurumunun beklentileri çerçevesinde şekillenmiş ve halkın bu okullardan beklentileri dikkat dışı tutulmuştur. Araştırmanın evreni, 2009 – 2010 eğitim ve öğretim yılının ikinci döneminde Osmaniye İli Merkez ilçede bulunan 677 veliden oluşmaktadır. Bulgular, velilerin ilk ve ortaokullardan beklentilerinin, çocuğunun sosyal ve iyi bir iletişim kurma becerisine sahip, özgüven ve sorumluluk sahibi, karakterli ve kendini gerçekleştiren birey olarak yetişmesi, kaliteli eğitim veren bir ortaöğretim kurumuna yerleşmesi ve iyi bir meslek sahibi olması ekseninde yoğunlaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, ilkokul, ortaokul, veli, beklenti, eğitim sosyolojisi

RETHINKING THE FUNCTIONS OF EDUCATION IN CHANGING TURKEY: A Study on Parents' Expectations from Primary and Secondary Schools

Abstract

This study, directed towards the parents of the pupils continuing their educational life at the primary and secondary schools, aims to reveal what kind of expectations the parents have on these schools. The intricate interaction of education with other social institutions -economics, politics and culture- and the fact that education has vital importance in terms of these institutions make it necessary to study or do research on educational systems. The primary and secondary schools involved in our educational system took form according to the expectations of the government within historical process and expectations of the people from these schools were disregarded. The scope of this study includes 677 parents in the central district of Osmaniye in the second term of the education and training year 2009-2010. Findings indicate that the parents' expectations from primary and secondary schools are their children's growing as self-confident individuals who are aware of their responsibilities, able to communicate well with others, who will be able to attend good quality secondary schools and who can find a good job in the future.

Key Words: Education, primary school, secondary school, parents, expectation, educational sociology

* Bu makale, İslam CAN tarafından 2010 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD.'nda tamamlanan "Velilerin İlköğretimden Beklentileri (Osmaniye Örneği)" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Kavramsal açıdan irdelendiğinde, bazı Avrupa dillerinde *education* terimine karşılık gelen eğitim, etimolojik olarak Latince'den gelen bir terim olarak karşımıza çıkar. *Education*'ın, Latince iki kök kelimeden türediği düşünülmektedir: Bunlardan ilki olan *educere*, “çıkarmak, dışarıya koymak” anlamına gelirken ikinci kök kelime olan *educare* ise, “hayvanları ya da bitkileri yetiştirme, giderek çocuklara özen gösterme” anlamına gelmektedir (Tanilli, 2007: 11- 12). Etimoloji, kavramları tanımlamamızda çoğu zaman bize fikir vermektedir. Latince bu iki kelimeye baktığımızda, eğitimin tanımlanmasında bize yardımcı olduğunu görmekteyiz: *Educere*, bireyin doğuştan getirdiği, kalıtsal özellikleri olan yetenek ve kabiliyetlerin ortaya çıkarılması, *educare* ise, bireyin sosyal çevreye uyum sağlaması yani toplumsallaştırılması şeklinde yorumlanabilir. Çağdaş eğitim bilimcilerin yaptığı eğitim tanımları ise, bu iki kelimenin temel alındığı kombinasyonlardan oluşmaktadır.

Sosyal bir kurum olarak eğitim, bireyin davranışlarını değiştirmeyi ve içinde yaşadığı topluma göre onu şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim kurumu aynı zamanda diğer sosyal kurumlarla olan ilişkisi bakımında da, toplumun temel yapılarından birini oluşturmaktadır. Eğitimin diğer sosyal kurumlarla - ekonomi, siyaset, kültür- olan girift etkileşimi ve eğitimin bu kurumlar açısından yaşamsal değere sahip olduğu gerçeği, eğitim sistemleri üzerine araştırma yapmayı gerekli kılmaktadır. Eğitim sistemimiz içinde yer alan İlk ve ortaokullar, tarihsel süreçte devlet kurumunun beklentileri çerçevesinde şekillenmiş ve halkın bu okullardan beklentileri dikkat dışı tutulmuştur.¹

Günümüz eğitiminin popüler işlevi olan meslek edindirme ve bu işlevle paralel olarak gelişen sınav sistemleri velilerin beklentilerini farklı kılmaktadır. Bilgi öğrenmenin pragmatik yönünün çok daha fazla öne çıkması başka bir deyişle bilginin araçsallaşması hali, bir kısım velilerin beklentilerini “iyi bir eğitim sonucunda iyi bir meslek” düşüncesini oluştururken bir kısım veli de ise; sınav endekli eğitim-öğretim hayatının yerine öğrencinin kişilik ve karakter gelişimini önceleyen, öğrenciyi hayata hazırlayan bir anlayışın ortaya çıkmasını sağlamıştır (İnce, 2010).

Geleneksel yaklaşımlarda eğitim, bir toplumda insanların ortak değerler çevresinde bütünleştirilmesiyle erdemli bir toplum oluşturma süreci olarak değerlendirilirken, günümüzde ise eğitim; sosyal, kültürel, politik, ekonomik boyutları ve işlevleri olduğu kadar milli ve uluslararası boyutları da olan bir konu

¹ Bu tez çalışmasının yapıldığı sırada, örneklemimizi teşkil eden velilerin çocukları, eğitim sistemimiz tarafından “İlköğretim” olarak tanımlanan okullar içerisinde öğrenim görmekteydi. İlköğretim okulları, 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren 4+4+4 sistemi olarak bilinen yeni sistemle, 1-4. sınıflar arası ilköğretim, 4-8. sınıflar arası ise ortaokul olarak sınıflandırılmaya başlandı. Dolayısıyla bu çalışmada, yürürlükte bulunan eğitim sistemine göre örneklemi sınıflandırarak “İlköğretim” ibaresinin yerine “İlk” ve “Ortaokul” ibareleri kullanılmıştır.

ve sistem olarak algılanmaktadır (Şişman ve Taşdemir, 2008: 4). Buna karşın okullar ve eğitim sistemleri, kitlesel eğitimin yapıldığı yerler olarak modernleşme ve sanayileşme süreciyle birlikte yapısal ve algısal düzlemde farklı bir ontolojik zeminde yeniden şekillenmiştir. Bu süreçte işbölümü ve uzmanlaşmaya bağlı olarak eğitim nosyonu, okullar aracılığıyla geleneksel dönemden farklı olarak ete kemiğe bürünmüştür. Böylece okullar, insanların hayattaki çeşitli rollere ve uzmanlık alanlarına hazırlandığı yerler olarak görülmeye başlanmıştır. Sanayileşme döneminde “fabrika” imajına bağlı olarak okullar, adeta bir fabrika gibi düşünülmüş, bir takım girdileri kullanarak üretimde bulunan bir işletme olarak görülmüştür. Ayrıca okul, çeşitli rollere sahip insanlardan meydana gelen ve rasyonel kurallara göre oluşturulup işleyen “bürokratik” bir yapı gibi düşünülmüştür (Şişman ve Taşdemir, 2008: 184).

Modern Dönemde Okul ve Okullaşma

Okulun tarihi ve değişik toplumlardaki işlevleri her zaman için eğitimin işlevindeki okul ile iktidar arasındaki ilişki, okulun hangi türden bilgiyi artırdığı, hayatın her alanına yayılan bir davranış örüntüsü olarak eğitime, okulun ne kattığı gibi ihtilafları ve tartışmaları beslemiştir (Aktay, 2002: 1). Eğitim kuramı konusundaki en tartışmalı kuramcılardan birisi, Ivan Illich'tir. Illich, daha önce kendine yeterli olan insanların geleneksel becerilerini yitirerek, sağlıklara için doktora, okumak için öğretmenlere, eğlence için televizyona ve geçimleri için işverenlere bağımlı duruma gelmesine neden olan bir süreç olarak betimlediği çağcıl ekonomik gelişmeye yönelttiği eleştiriyi dikkati çekmektedir. Illich, artık dünyanın her yerinde kabul edilmiş olan zorunlu eğitim kavramının sorgulanması gerektiğini ileri sürmektedir (Giddens, 2000: 442). Illich, okulların dört temel görevi yerine getirmek üzere ortaya çıktığını iddia eder: çocukların himaye edilmesi, insanların mesleki rollere göre dağıtılması, baskın kültürün değerlerinin öğrenilmesi ve toplumsal bakımdan onaylanmış beceri bilgisinin edinilmesidir (Illich, 2009). Okul bir himaye örgütüdür. Çünkü okula devam zorunlu olduğundan çocuklar, çocukluklarının erken bir döneminden işe başlayana kadar “sokaklardan uzak tutulmaktadır”. Okulda öğrenilen pek çok şeyin derslerin biçimsel içeriğiyle ilişkisi olmamasıyla birlikte; okullar, içerdiği disiplin ve düzenlemenin yapısı gereği, Illich'in *edilgen tüketim* adını verdiği, var olan toplumsal düzenin isteyerek kabul edilmesini aşılama eğilimindedir. Bu dersler, bilinçli olarak öğretilmeyip okul uygulamaları ile örgütlenmesinde üstü kapalı olarak yer almaktadır. İşte bu *gizli müfredat*, çocuklara yaşamdaki rollerinin “yerlerini bilip orda oturmak” olduğunu öğretir (Giddens, 2000: 443).

Eğitimin İşlevlerini Yeniden Düşünmek

Eğitim kurumunun birçok sosyal işlevi vardır. Bu işlevler, açık ve gizli işlevler olarak iki kısımda değerlendirilebilir (Tezcan, 1997: 52). Eğitimin açık işlevlerinin başında **kültürel işlev** gelmektedir. Eğitim, toplumun kültür mirasının birikimini ve sürekliliğini sağlamak ve bu kültür mirasını kuşaktan kuşağa, yeni nesillere aktarmak görevini yerine getirmektedir. Eğitimin diğer bir toplumsal işlevi

ise, **sosyalizasyondur**. Sosyalizasyonu (toplumsallaşma), bireyin insana özgü nitelik ve özellikleri elde etmesi olarak tanımlanmaktadır. İnsanın bir toplum içinde yaşayabilmesi için kazanması gereken her çeşit bilgi, beceri, alışkanlık, konuşma, düşünme, tavır ve davranış gibi insana özgü nitelikler toplumsallaşmanın özellikleridir (Öztürk, 1993: 106). Akdeniz'e (1990: 24) göre ilkel toplumlarda eğitim ile sosyalizasyon temelde birbirinden farklı olmayan ve aynı anlama gelen kavramlardır. Eğitimin siyasal niteliği, onun devletin işlevi olmasından kaynaklanmaktadır (Akdeniz, 1990: 24). Siyasal anlamda eğitime yüklenen başlıca iki misyon bulunmaktadır. Birincisi, halkın mevcut siyasal düzene sadakatini sağlamaktır. Bütün siyasal sistemler, çocuklara ve yurttaşlarına bir *siyasal eğitim* ya da *siyasal eğilim* vermek isterler. Böylece topluma birlik ve dayanışma ruhu kazandırılmaya çalışılır. Eğitimin ikinci siyasal işlevi, önderlerin (Elit zümre, seçkin entelektüel lider) seçimi ve eğitilmesi ile ilgilidir. Önderlerin seçimi ve eğitilmesinde de yine okullar birinci derecede rol oynarlar (Tezcan, 1997: 54). Ekonomik modernleşme 18. yüzyıl İngiltere'sinde yaşanan sanayi inkılabının ardından bütün ülkelerde aynı istikamet ve merhalelerde cereyan etmiştir. Binlerce yıldır tarımda istihdam edilmiş olan çalışanlar kitlesi, önce imalat sanayisine ardından ticaret, nakliye ve hizmet sektörlerine ve daha sonrasında bilgi temeline dayalı yani daimi olarak yeni bilgi akışına, araştırma ve yenilenmeye bağlı faaliyetlerden oluşan – high-tech sanayi, sağlık, bankacılık, kamu yönetimi gibi- sektörlerimize kaydırılmıştır. Bu gelişmeler de tabii ki “eğitim devrimi” sayesinde sağlanabilmiştir. “Eğitim devrimi”, sadece cehaleti gidermekle kalmaz aynı zamanda imalat sanayisi ve hizmet sektörünün de muazzam ölçüde yaygınlaşmasını beraberinde getirir (Habermas, 2002: 47- 48). Habermas'ın Parsons'tan ödünç aldığı “Eğitim devrimi”, modern dünyayı niteleyen “sanayi devrimi” ve “demokrasi devrimi”yle birlikte anılan üçüncü devrimdir. Parsons'a göre bu devrim cehaleti azaltarak hem bireylerin hem de toplumların insanlığın amaçlarının yerine getirilmesi doğrultusunda bilgi kullanma kapasitesini arttırmıştır. Öğrenme süreçlerinin kurumsal formalleşmesi anlamında eğitim, kitleye ve genele yayılan okur-yazarlığın oluşumuyla devrimsel niteliğini kazanmıştır. Sanayi devriminden sonra okur-yazarlığın nüfusu hedefleyen bir kampanyaya dönüşmesi, eğitimin artık pragmatik ve araçsal yönünü ön plana çıkarmayı sağlamıştır (Aktay, 2002: 10- 12). Ekonominin eğitim üzerindeki bu güçlü tahakkümünü daha önce fark eden uluslar, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için güçlü eğitim sistemleri kurmuş ve eğitimi zorunlu hale getirerek okulları birer *eğitim işletmesi haline* dönüştürmüşlerdir (Drucker, 1993: 253- 270). Modern dönemde bu üç devrimi gerçekleştiren devletler, uluslaşma sürecini hızlandırmış ve çağın değişen koşullarına göre vatandaşına istihdam alanları oluşturmuştur.

Küreselleşen günümüz dünyasında eğitim, ekonomik gelişmelerle eş zamanlı olarak, 20. yüzyılın başlarındaki kadar evcil ve evcimen değildir artık. Kapitale nispet edilen vahşiliğin boyasından kendine yetecek kadar makyaj boyasını ister istemez kullanır hale gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde, eğitimde

demokrasi ve demokratik eğitim uygulamaları da gelişmiş olmakla birlikte bu durum, sosyal eşitlik ve sosyal adaletle ilgili sorunların ortadan kalkması için yeterli olmamış, hatta geçen zaman içerisinde toplumlardaki eşitsizlikler sürekli artmış ve yeniden üretilmiştir (Aktay, 2002: 13-15). Artık küreselleşen dünyada okullardan, vatandaş yetiştirmekten ziyade küresel ekonominin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmesi beklenmektedir. Eğitimle demokrat vatandaşlar yetiştirme yerine, bilgi ekonomisine uyum sağlayacak işgücü yetiştirme olgusu önem kazanmıştır.

Günümüzde politik ve ekonomik alanlarda gündeme gelen eğitim konusu, neo- liberal ekonomiye endekslı neo- liberal politikaların, üretim merkezli olarak eğitimde öğrencilerin ihtiyaçlarından çok performansı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Böylelikle eğitim politikaları piyasa merkezli biçimde oluşturulmaya çalışılmaktadır. Piyasa merkezli politikalar, diğer alanlarda olduğu gibi eğitimde de temel değer olarak rekabet çerçevesinde şekillenmektedir. Söz konusu rekabet ise, öğrenciler arasında olduğu gibi eğitim kurumları, okullar ve ülkeler arasında da gözlenebilmektedir (Şişman, 2008: 6-8).

Bireyin tüm olarak gelişmesi ve yaşamdaki bütün rollerini en iyi şekilde yerine getirmesi için gerekli olan nitelikleri kazandırmaya yönelik bir süreç olarak eğitim, günümüz dünyasında neredeyse meslek sahibi olabilmenin gerekli en önemli şartıdır. Geleneksel toplumların aksine sanayileşmeyle birlikte zorunlu hale getirilen ve her bireyi belirli bir kalıp sistemden geçirmeyi hedefleyen eğitim anlayışı, Durkheimci sosyolojide yer alan *işbölümü*² kavramıyla birlikte düşünüldüğünde meslek sahibi olmayı zorunlu hale getirmektedir. Çünkü ileri sanayi toplumu, yüksek motivasyonlu, başarıya yönelmiş işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Böylece okullardan itibaren oluşturulmaya çalışılan başarıya göre ödüllendirme sistematiği, hayatın idamesi için mutlaka meslek sahibi olunması gerektiğini modern insanın kulağına fısıldamaktadır. Parsons'un da (Aktay, 2002: 13) ifade ettiği gibi, bireylerin toplumdaki müstakbel rollerine seçilmesinin önemli bir mekanizması olarak eğitim sistemi, bireyin hangi mesleğe gitmek istediğine göre dizayn edilen ve beraberinde eşitsizliği de üreten bir araçsallığa dönüşmektedir.

Türkiye'de işsizlik oranı 2006 yılı verilerine göre yaklaşık % 9,9 dur (TÜİK, 2007: 17). 2009 yılının Ekim ayı istatistik sonuçlarına göre, işsizlik oranı (15- 64 yaş grubu) %12,3 iken bu oran bir yıl öncesinde Ekim 2008 tarihinde %10,6'dır.

² Durkheim düşüncesindeki işbölümü, toplumsal dayanışma şekillerinin sonucudur. Durkheim, iki tür dayanışmadan bahseder. 1. Mekanik dayanışma 2. Organik dayanışma. Mekanik dayanışma, benzerlikten ileri gelen bir dayanışma olup bu toplumlarda bireyler arası farklılaşma azdır. Bireyler aynı duygulara ve değerlere bağlıdır. Bu tür dayanışmalar, ilkel ya da eski toplumlarda gözlemlenir. Organik dayanışma ise, işbölümünden ileri gelen dayanışmadır. Mesleklerin farklılaşması, üretici çalışmaların çoğalması toplumsal farklılaşmanın sonucudur. Durkheim'e göre işbölümü, toplumsal bir olgudur ve bu yüzden başka bir toplumsal olguyla açıklanması gerekir. Bu başka toplumsal olgu ise, nüfus yoğunluğudur. Nüfus arttıkça yani beraber yaşayan bireylerin sayısı arttıkça yaşamak için savaş da şiddetlenmektedir (Ergun, 1990: 57- 59).

Genç nüfus arasındaki (15- 24 yaş) işsizlik oranı ise, genel işsizlik oranı seviyesinden çok daha yüksektir. 2008 yılı Ekim ayı istatistiklerinde genç nüfusun işsizlik oranı %21 iken, 2009 yılı Ekim ayı istatistiklerinde bu oran %24 seviyelerine çıkmaktadır (TÜİK, 2010). İşsiz kalan genç nüfus her yıl biraz daha artmakta ve buna bağlı olarak işsiz kalmak istemeyen insanlar, eğitim aracılığıyla niteliklerini yükseltmek istemektedirler. Çünkü meslek sahibi olmak her geçen yıl biraz daha zorlaşmakla birlikte kişinin nitelik seviyesinin yükselmesini de zorunlu hale getirmektedir.

Amaç

Türkiye’de son yirmi yılda eğitimde yaşanan gelişmeler, velilerin ilk ve ortaokullardan beklentilerine yeni boyutlar kazandırmıştır. Araştırmadaki amaç; seviye belirleme sınavları, taşınmalı eğitim, ders çalışmaya mahkûm öğrenciler gibi problem alanlarının yaşandığı ilk ve ortaokullarda, velilerin beklentisini ölçmeye yöneliktir. Öncesinde ortaya atılan bir hipotezin olmadığı bu araştırma, bulgulardan hareketle durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır.

Alt Amaçlar

- Velilerin ilk ve ortaokullardan beklentileri genel olarak hangi düzeydedir?
- Velilerin bu okullara yönelik tavsiye ve önerileri genel olarak hangi temelde odaklanmaktadır?
- Meslek edinme, karakter gelişimi gibi tutumlar konusunda velilerin düşünceleri hangi düzeyde yoğunlaşmaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Evreni, Sınırlılıkları ve Tekniği

Araştırma Osmaniye ilinin merkez ilçesinde yapılmıştır. Merkez ilçede uygulanmasının sebebi, sosyo-ekonomik seviyenin ve velilerin eğitime ilgisinin diğer ilçelere göre çok daha belirleyici olabileceği kanısıdır. Araştırma, 4 tanesi devlet ve 1 tanesi de özel olmak üzere 5 ilköğretim okulunda (ilk ve ortaokul) ve her okulda muhtelif sayılarda uygulanmış anketlerden oluşmaktadır. Anketlerin uygulandığı ilköğretim okulları şunlardır: Atatürk ilköğretim okulu, Yediocak ilköğretim okulu, Özel Osmaniye Bilim ilköğretim okulu, Salih Bahçeli ilköğretim okulu ve Yetmişbeşinci yıl ilköğretim okulu. Anket çalışmaları, bu okulların veli toplantısı günlerinde, tesadüfi olarak seçilen toplam 677 veliye uygulanmıştır. Tablo 1’de çalışma grubunun demografik özellikleri görülmektedir. Buna göre;

- Örneklemin *öğrenciye yakınlık* bakımından %48.4’ünü anneler, %50.8’ini ise babalar oluşturmaktadır.
- Velilerin *yaş dağılımlarını* %49.5 ile 31 – 40 yaş arası, %38.3 ile 41 – 50 yaş arası genel olarak oluşturmaktadır. Yaş dağılımı göz önünde tutulduğunda örneklemin ortalama genç nüfustan oluştuğu görülmektedir.

- Çalışma grubunun eğitim durumları genel olarak %46.3 ile üniversite, %31 ile lise mezunlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla örneklemeimiz, genç ve eğitimli bireylerden oluşmaktadır.
- Çalışma grubunun aylık ortalama gelir dağılımı ise Türkiye gelir ortalamasına³ yakındır.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Seçenekler	1	2	3	4	5	6	7	Toplam
Öğrenci Yakınlık	Anne	Baba	Diğer					
n	328	344	5					677
%	48.4	50.8	0.7					100
Veli Yaş Dağılımı	≤ 30 Yaş	31-40 Yaş	41-50 Yaş	≥ 50 Yaş				
n	25	335	259	58				677
%	3.7	49.5	38.3	8.6				100
Öğrenci Sınıf Düzeyi	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf
n	42	75	80	76	64	119	83	138
%	6.2	11.1	11.8	11.2	9.5	17.6	12.3	20.4
Veli Eğitim Durumu	Okur yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite			
n	1	86	67	210	313			677
%	0.1	13.6	9.9	31	46.3			100
Aylık Ortalama Gelir(TL)	0-bin arası	1-2 bin arası	2-3bin arası	3-4 bin arası	≥4000			
n	135	249	143	87	63			677
%	20	36.8	21.1	12.9	9.4			100

Araştırma, ilköğretimlerin bulunduğu şehirler ve bu şehirlerde yaşayan veliler içersinden, Osmaniye ili ve Osmaniye'de yaşayan velilerle sınırlandırılmıştır. Osmaniye'de birçok ilçe ve ilköğretim okulu olmasına rağmen araştırmamız merkez ilçe ve merkez ilçede bulunan 4'ü devlet 1'i özel olmak üzere beş ilköğretim okuluyla sınırlıdır. Bu beş ilköğretim okulunun, Osmaniye Merkez ilçede veli profili, başarı seviyesi ve veliler tarafından en çok talep edilen okullar olması açısından doğru bulgulara ulaşmada katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma tekniği, 60 sorudan oluşan anket uygulamasıdır. Anket sorularının ilk 32 tanesi demografik özellikleri ve velinin eğitimle ilgili düşüncelerini ölçen sorulardan oluşmaktadır. Bu soruların 3 tanesi boşluk doldurma, diğerleri çoktan seçmeli seçeneklerden oluşmaktadır. Çoktan seçmeli soruların ise, 7 tanesi

³ Ayrıntılı bilgi için bk. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6295>

birden fazla maddenin işaretlenebildiği sorulardan oluşurken, 22 tanesi de tek seçeneğin işaretlendiği sorulardan oluşmaktadır. Anket sorularının 28 sorudan oluşan ikinci kısmı ise, ilköğretimle ilgili tutum ve görüşleri ölçmek amacıyla hazırlanan 5 birimlik likert tipi ölçeklendirmeden oluşmaktadır. Tutum ve görüşleri yansıtan ifadeler; kesinlikle katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2) ve kesinlikle katılmıyorum (1) şeklindedir. Veriler SPSS 15.0 isimli istatistiksel verileri işleme programı aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Bulgular

Velilerin İlköğretimden Beklentilerine İlişkin Bulgular

Tablo 2’de velilerin ilk ve ortaokullardan beklentilerine yönelik bulgular verilmiştir. Bulgular şu şekildedir:

- İlk ve ortaokulların, çocuğunu *özgüven ve sorumluluk sahibi olarak yetiştirmesi* gerektiğine inanan velilerin oranı %88’le beklentiler sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Yaygın kanaat, velinin ilk sırada *çocuğunun ders başarısının yüksek olmasını* bekleyeceği düşüncesinin aksine *öğrencinin kişisel ve sosyal becerisine* yönelik beklentinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür.
- Velilerin %82.7’si bu okullardan, *çocuğumu karakterli ve kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip birey olarak yetiştirmesi* beklentisine sahiptir. Bu beklentinin de *öğrencinin kişisel beceri ve self-motivating (kendi kendini motive etme)* yönünü öne çıkardığı görülmektedir.
- Bu okulların *çocuğumu kaliteli eğitim veren bir liseyi kazandırması* beklentisi, en fazla tercih edilen beklentiler içerisinde üçüncü sırada yer almaktadır.
- Çocuğun sosyal becerisinin gelişimine yönelik olarak *sosyalleşme ve iyi bir iletişim becerisi kazandırma* velilerin %80.1’i tarafından en fazla tercih edilen beklentiler içerisinde yer aldığı görülmektedir.
- *Çocuğunun iyi bir meslek sahibi olması için temel eğitimi alması* beklentisi, velilerin %79.3 tarafından en çok tercih edilen beşinci beklentiyi oluşturmaktadır.
- Çalışma grubunun *çocuğuna dini, milli ve ahlaki değerleri kazandırma* beklentisi en çok tercih edilen beklentiler içerisinde yer alırken bu okulların yasalarca belirlenen işlevleri doğrultusunda düşünüldüğünde hedeflenen amaçların dışında *de facto* bir durumu ifade ettiği görülmektedir.
- Örneklemin diğer yüksek beklentileri göz önünde tutulduğunda, *Sınavlara hazırlama* beklentisinin yanı sıra, *çocuğun hayata hazırlanması ve çocuğu sokağın zararlı alışkanlıklarından uzak tutma* beklentisi, öğrencinin sosyal davranışlarını kontrol etme ve düzene sokma çabalarına işaret etmektedir.

- Tablo 2'de görüldüğü üzere, çocuğun sınavlarda (SBS, TEOG) yüksek puan alması beklentisi, toplumsal genel kanaatin aksine beklentiler sıralaması içerisinde, en yüksek sekizinci sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2

Velilerin Beklentilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Seçenekler	Evet		Hayır		Toplam
	N	%	N	%	
Çocuğumun Özgüven ve Sorumluluk Sahibi Olarak Yetişi	596	88	81	12	677 100
Çocuğumu Karakterli ve Kendini Gerçekleştirme Potansiyeline Sahip Birey Olarak Yetiştirmesi	560	82.7	117	17.3	677 100
Çocuğumu Kaliteli Eğitim Veren Bir Liseyi Kazandırması	545	80.5	132	19.5	677 100
Çocuğumu Sosyalleştirerek İnsanlarla İyi Bir İletişim Kurabilmesini Sağlaması	542	80.1	135	19.9	677 100
Çocuğumun İyi Bir Meslek Sahibi Olması için Temel Eğitimi Vermesi	537	79.3	140	20.7	677 100
Çocuğuma Dini, Milli ve Ahlaki Değerleri Kazandırmalı	532	78.6	145	21.4	677 100
Çocuğumu Hayata Hazırlayabilmeli	462	68.2	215	31.8	677 100
Çocuğuma Sınavlarda Yüksek Puan Aldırabilmeli	453	66.9	224	31.1	677 100
Çocuğumu Sokağın Zararlı Alışkanlıklarından Uzak Tutabilmeli	414	61.2	263	38.8	677 100
Okuma, Yazmayı ve Hesap Yapabilecek Kadar Basit Matematik Bilgisini Öğretmesi	135	19.9	542	80.1	677 100
Bu Okullardan Hiçbir Beklentim Yok	3	0.4	674	99.6	677 100
Diğer Beklentiler	21	3.1	656	96.9	677 100

Velilerin İlköğretilere Yönelik Önerilerine İlişkin Bulgular

- Tablo 3’de velilerin bu okullarda gördükleri temel eksiklikler ve bu minvalde bu okullara yönelik önerilerine ilişkin bulgular yer almaktadır.
- Çalışma grubunun, *öğrencilerin saygı, doğruluk, dürüstlük gibi ahlaki davranışları kazandırma* konusunda öneride bulunduğu görülmektedir. Öneriler listesinin birinci sırasında yer alan bu madde, aynı zamanda velilerin bu okullarda gördükleri eksikliklerin ilk sırasında yer almaktadır.
- Öğrencilere bireysel başarılarını geliştirme olarak verimli ders çalışma alışkanlığını kazandırma ve bireysel, toplumsal faydayı arttırıcı olarak da kitap okuma alışkanlığının kazandırılması velilerin en çok tercih edilen önerileri içerisinde yer almaktadır.
- Çalışma grubunun diğer önerileri öğrencilerin bireysel ve sosyal becerilerini arttıracak, manevi gelişmelerini önemseyen, bu okullarının yapısal eksikliklerini vurgulayan öneriler etrafında şekillenmektedir.

Tablo 3

Velilerin Önerilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Seçenekler	Evet		Hayır	
Toplam				
Maddeler	N	%	N	%
Öğrencilere Saygı, Doğruluk, Dürüstlük Gibi Ahlaki Davranışlar Kazandırılmalı	557	82.3	120	17.7
Öğrencilere Verimli Ders Çalışma Alışkanlığı Kazandırılmalı	544	80.4	133	19.6
Öğrencilere Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırılmalı	542	80.1	135	19.9
Öğrencilerin Devletine ve Milletine Bağlı Birey Olarak Yetişmesini Sağlamalı	537	79.3	140	20.7
Sınavlara (SBS, TEOG) Hazırlık için Okulda Deneme Sınavları Yapılmalı	454	67.1	223	32.9
Öğrenciler için Sosyal Faaliyetlere Önem Verilmeli	422	62.3	255	37.7
Okullarda Rehberlik Servisleri Etkin ve Etkili Olmalı	418	61.7	259	38.3
Liselere Geçiş Sınavları Hakkında Öğrenciler ve Velileri Bilgilendirilmeli	375	55.4	302	44.6
Veliler, Kişilik gelişimi (ergenlik, psiko-motor gelişim vs.) konularında bilgilendirilmeli	373	55.1	304	44.9
Öğrenciler Dini Konularda Bilgilendirilmeli	368	54.4	309	45.6
Öğrencilerin Ders Başarısının Artırılmasında Gayret Gösterilmeli	360	53.2	317	46.8
Okul, Veli ile İletişim Kurmaya Önem Vermeli	334	49.3	343	50.7
Diğer	23	3.4	654	96.6

Velilerin İlk ve Ortaokullara Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

- Tablo 4'de velilerin tutumlarına yer verilmektedir. Çalışma grubunun iyi bir meslek sahibi olmak için ilk ve ortaokullardan kaliteli bir eğitim alınması gerektiği düşüncesine %71,2'si kesinlikle katılıyorum, %19'u ise katılıyorum

şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Grubun %90,2'sinin baskın olarak bu görüşü benimsediği düşünülmektedir.

- Çocuğunun *iyi bir meslek sahibi olmasını her şeyden önemli* gören velilerin oranı %55,2'dir. Bu konuda örneklemin yarısından fazlası bu tutuma sahip olmakla birlikte bu düşünceye katılmayan ya da kararsız olanların oranı ise 44,8'dir.
- Çalışma grubunun % 92,9'u, bu okulların çocuklarına *dini, milli ve ahlaki değerleri mutlaka kazandırması gerektiği* düşüncesine sahip olduğu görünmektedir.
- *Para kazanabilmek için eğitimin gerekli olduğunu* düşünen velilerin oranı, örneklemin 69,8'ini oluşturmaktadır. Kararsızlar da dikkate alındığında, bu oranın yüksek olduğu söylenebilir. Bu maddeye göre, çalışma grubunun baskın çoğunluğu, para kazanmayı sadece eğitim durumunun yüksek olmasına bağlamakta ve sosyo-ekonomik durum bakımından rahat bir hayat sürmenin tek çıkış yolunun eğitimi olmaktan geçtiğini düşünmektedirler.

Tablo 4

Velilerin Tutumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

İyi Bir Meslek Sahibi Olmak için İlköğretimde Kaliteli Bir Eğitim Almak Gereklidir.

İstatistikler	N	%
Hiç Katılmıyorum	5	0.7
Katılmıyorum	19	2.8
Kararsızım	37	5.5
Katılıyorum	134	19.8
Kesinlikle Katılıyorum	482	71.2
Toplam (N/%)	677	100

Çocuğumun İyi Bir Meslek Sahibi Olması Her şeyden Önemlidir.

Hiç Katılmıyorum	33	4.9
Katılmıyorum	139	20.5
Kararsızım	131	19.4
Katılıyorum	177	26.1
Kesinlikle Katılıyorum	197	29.1
Toplam (N/%)	677	100

Okulda Çocuğuma Dini, Milli ve Ahlaki Değerler Mutlaka Kazandırılmalıdır.

Hiç Katılmıyorum	2	0.3
Katılmıyorum	6	0.9
Kararsızım	40	5.9
Katılıyorum	191	28.2
Kesinlikle Katılıyorum	438	64.7
Toplam (N/%)	677	100

Para Kazanabilmek için Eğitim Gereklidir.

Hiç Katılmıyorum	25	3.7
Katılmıyorum	69	10.2
Kararsızım	110	16.2
Katılıyorum	248	36.6
Kesinlikle Katılıyorum	225	33.2
Toplam (N/%)	677	100

Tartışma

Türkiye’de tüm örgün eğitim kurumlarında yaklaşık yirmi milyon öğrenci bulunmaktadır. Velileri, öğrencileri, öğretmenleri ve eğitimle ilgili herkesi düşündüğümüzde, Türkiye nüfusunun yarısından fazlası eğitim kurumunun muhatabı durumundadır. Dolayısıyla çocuğunun eğitim durumunun birebir muhatabı olan velilerin eğitimden beklentilerinin önemsenmesi gerekirken aynı zamanda Türk Eğitim Sistemi’nin bir parçası olan velilerin düşüncelerini, eğitim sisteminin sorunlarının çözümünde *önleyici tedavi* yöntemi olarak algılamak bize fayda sağlayacaktır. Çünkü Türkiye’de eğitim son yirmi yılda önceki dönemlere kıyasla daha fazla önemsenir hale gelmiştir. Velilerin çocuklarının eğitimi için daha çok finansal kaynak ayırdığı ve çocuklarının eğitim durumlarını yakından takip ettiği görülmektedir. Bu gelişmeler velilerin eğitim kurumlarından beklentilerini yeniden şekillendirmekte ve önceki dönemlerde görülen “pasif veli” algısının yerine “aktif veli” imajını yerleştirmektedir. Geçmiş dönemlerde velilerin eğitim kurumlarından beklentileri, kayda değer bir seviyede değildi (bk. İnce, 2010). Çocuğuna okuma, yazma ve biraz matematik bilgisinin öğretilmesi veli açısından yeterli görülmeyle birlikte veli, çocuğunun mutlaka eğitim görmesi ve eğitim aracılığıyla herhangi bir meslek sahibi olması gerektiği görüşüne pek rağbet etmiyordu. Ancak Türkiye’de şehirleşmenin ve köyden kente göçlerin artmasıyla birlikte hayat şartlarının ağırlaşması ve meslek edinme ihtiyacına dair zorunluluk, eğitimin işlevlerini yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Ancak eğitimin popüler işlevi olan *meslek edindirme* işlevi, eğitimin araçsallığını ön plana çıkarmış ve eğitimin asıl işlevlerini iskalamıştır. Özellikle ilköğretimlerde, kaliteli bir liseyi kazanmak için olağanüstü çaba göstermesi beklenen öğrenciler, dersane – okul – özel ders üçgeninde ders çalışmaktan başka seçeneği olmayan bireyler haline dönüştürülmüştür. Sınavlar cennetinde yeni bir yaşam tarzının üretilmesi ve test ile tost arasında geçen hayat, kişisel ve sosyal problemleri beraberinde getirmiştir.⁴ Öyle ki son yıllarda yaşanan dershanelerin kapatılması, 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesi gibi meseleler, her ne kadar bu kaygıları önceleyen tutumlar olarak düşünülse de, öğrencilerin sınav temposundan koparılması, ilk etapta mümkün görünmemektedir. Bu çalışma, bu tür problemleri yaşayan öğrencilerin ve velilerinin durumlarını ifşa etmeyi ve eğitimle ilgili tüm kurumların problemlere dair bir tür algısal seçicilik oluşturma çabasından ibarettir. Araştırma konusu olan velilerin ilk ve ortaokullardan beklentilerini temel alarak, eğitimin işlevlerini yeniden düşünmeyi gerektirecek önemli sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

- Velilerin bu okullardan ilk beklentisi, çocuklarını kendine güvenen ve sorumluluk sahibi bir birey olarak yetiştirmesidir. Kişisel ve sosyal yeterliliğe yönelik bu beklenti, ilk ve ortaokullardaki ders programlarının içeriğinin, müfredatın ve hedef davranışların yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

⁴ SBS’den dolayı psikolojik sorun yaşayan öğrencilerin dağılımı için bk. Can, 2010.

- Çocuğunun karakterli ve kendini gerçekleştirme potansiyeline sahip birey olarak yetiştirme beklentisi, velilerin en çok istediği ikinci beklenti konumundadır. Velilerin ilk iki beklentisinin de kişisel ve sosyal gelişime vurgu yapması, eğitim sisteminin bir yönünün eksikliğini gün yüzüne çıkarmaktadır.
- Dini, milli ve ahlaki değerlerin kazandırılmasına dair beklenti, çalışma grubunun baskın çoğunluğu tarafından kabul gören bir beklentidir. İlköğretim öğrencilerinin ergenlikten kaynaklı problemleri,⁵ ders çalışma baskısından doğan psikolojik bunalım, bilgisayar ve internet bağımlılığının olumsuz etkileri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin dini, milli ve ahlaki değerleri kazandırmada yetersiz kalması vb. gibi sorunlar, çocuklarda bu bilincin gelişmemesini beraberinde getirmiştir.
- Kaliteli bir liseyi kazandırmak, iyi bir meslek sahibi olmak için temel eğitimi vermek, liseye geçiş sınavlarından yüksek puan aldirmek gibi beklentiler, velilerin beklenti sıralamasında kişisel ve sosyal beceri beklentilerinden sonraki beklentiler olarak değerlendirilebilir.
- Çocuğun sokağın zararlı alışkanlıklarından korunması ve çocuğun hayata hazırlanması beklentisi, Milli Eğitimin hedefleri içerisinde de bulunmakla birlikte, aynı zamanda velilerin sosyal beklentilerini de içermektedir.
- Velilerin büyük bir kısmı, para kazanmanın yolunun sadece eğitimden geçtiğini yani iyi bir meslek sahibi olmak için mutlaka eğitilmiş olmanın gerekli olduğuna inanmaktadırlar.
- Velilerin baskın çoğunluğu iyi bir meslek sahibi olmayı, ilk ve ortaokullarda verilen kaliteli eğitime bağlamaktadır. Bu düşünceye göre: Kaliteli bir ilk ve ortaokul eğitimi, kaliteli bir lise, üniversite eğitimi beraberinde getirir ve kaliteli bir üniversite eğitimi ise; iyi bir meslek sahibi olmayı sağlayacaktır.

⁵ Öğrencilerin ergenlikte yaşadığı sorunlar ve ders çalışma baskısı altında kalmasını anlatan makale için bk. Can, 2006.

SONUÇ

Sonuç olarak, velilerin beklentileri, ne sadece çocuğunun sınavlardan yüksek puan alıp kaliteli bir lise kazanması ve sonucunda iyi bir meslek sahibi olması; ne de sadece kişiliğinin, karakterinin olumlu yönde gelişmesi ve sosyal bir birey olarak yetişmesinden ibarettir. Veliler çocukları için, kişisel ve sosyal becerilerin kazandırılması beklentisi değerine göre yüksek olmakla birlikte, her iki temel beklentiyi de talep etmektedirler. Yaptığımız saha çalışmasında velilerin beklentileri kısaca şu şekilde formüle edilebilir: Veli çocuğunun özgüven ve sorumluluk sahibi, kişiliği ve karakteri olumlu yönde gelişmiş, kaliteli bir lise kazanması için gerekli bilgi donanımına sahip, insanlar arası iletişimde etkin ve sosyalleşmiş, gelecekte iyi bir meslek edinme potansiyelini taşıyan, dini, milli ve ahlaki duyguları kazanmış, zararlı alışkanlıkları olmayan vb. özelliklere sahip bir birey olarak yetişmesini beklemektedir. Velilerinin genel olarak beklentileri bu şekilde yansımış olsa bile, bu niteliklerin öncelik sırası veliden veliye değişebilmektedir. Velilerin bu okullar hakkındaki görüş ve önerileri ise bir anlamda velilerin olmasını talep ettiği isteklerin belirlenmesi açısından önemlidir. Saygı, doğruluk, dürüstlük gibi ahlaki davranışların kazandırılması, verimli ders çalışma alışkanlığının öğrenciye aşılması, kitap okuma bilincinin öğrenciye verilemesi ve okulda deneme sınavları yapılması gibi öneriler, velilerin bu okullarda olmasını istediği maddeler içerisinde yer almaktadır. Bu beklentiler geniş çaplı düşünüldüğünde aslında başka kurumların işleyişindeki aksaklıkların eğitim kurumu aracılığıyla telafi edilmesine yönelik girişimler olduğu anlaşılmaktadır.

SUMMARY

When it is examined cognitively, education, which corresponds to the term of 'educatia' in Latin, is widely used by European languages. It is thought that Education is composed of two main root-words in Latin. The first one, 'educere', emphasizes 'taking out' or 'removing', while the second one, 'educare', means 'growing up the animals and plants', 'gradually caring the children'. Etymological background usually gives us a chance and provides a mental background to define the concepts. When we look at two Latin words given above, we can observe the helpfulness of the terms while defining this concept: 'Educere' can be interpreted as the appearance of the talents of individuals, which were inherited in their characteristics. On the other hand, 'educare' can be interpreted as the orientation of the individual to his/her own social environment, i.e. socialisation process. The definitions of education by contemporary pedagogues are based heavily on these two main subjects and their combinations.

Education as a social institution aims at changing the behaviours of individual and shaping these behaviours according to the expectations of the society. The institute of education, on the other hand, constitutes one of the basic structures in society in terms of its relationships with the other important institutes in society. These perplexed relationships among education and the other social institutes such as economy, politics, culture, etc.- and vital role of education for these institutions necessitate the comprehensive research on the systems on education. The primary and secondary schools in our educational system are shaped in historical process within the frame of the expectations of the state and the expectations of the public from these schools have not been taken into account.

In traditional approaches, education is recognized as the process of generating a virtuous society by means of becoming integrated around common values. However, education is recognized as a subject and system that are fed by national and international elements as much as fed by social, cultural, economic and political perspectives and functions. After all, in an ontological base, schools and the systems of education were re-shaped as the places where mass education is maintained by some structural and cognitional changes during modernization and industrialization process. In this process, the concept of education was differently embodied from traditional period through schools. This was actually based on division of labour and specialization in socio-economic life. Thus, schools have been recognized as the places where people are prepared for various roles and professions in their lives. In industrial period, schools are fictionalized like a factory because of the image of factory, so they were recognized as a firm that keeps some inputs to continue production. In addition, schools were treated

as a bureaucratic structure where people have some specific roles and rational rules are given priority.

This study, directed towards the parents of the pupils continuing their educational life at the primary and secondary schools, aims to reveal what kind of expactations the parents have on these schools. The intricate interaction of education with other social institutions–economics, politics and culture and the fact that education has vital importance in terms of these institutions make it necessary to study or make research on educational systems. The primary and secondary schools involved in our educational system took form according to the expectations of the government within historical process and expectations of the people from these schools were disregarded. 677 parents in the central district of Osmaniye participated in this study in the second term of the education and training year 2009-2010. Findings indicate that the parents' expectations from primary and secondary schools are their children's growing as self-confident individuals who are aware of their responsibilities, able to communicate well with others, who will be able to attend good secondary schools and who can find a good job in the future.

KAYNAKLAR

- AKDENİZ, Sabri (1990). *Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay.
- AKTAY, Yasin (2006). “Türkiye’de Eğitim Bir Maxwell Cini Olacak mı?”, *Kamu’da Sosyal Politika Dergisi*, C.1(1): 30 – 42.
- AKTAY, Yasin (2002). “Eğitimde Küresel İmkânlar – Küreselleşen Dünyada Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Özgürleşim Fırsatları Üzerine-, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, (1): 9 – 23.
- AKTAY, Yasin (2006). “Tercih Kurbanları ve Meslek Nefreti”, *Yenişafak Gazetesi*, (07.08.2006), http://www.turkcebilgi.com/kose_yazisi_93049_yasin-aktay-tercih-kurbanlari-meslek-nefreti.html, erişim tarihi: 27.01.2010
- AKTAY, Yasin (1997). “Türkiye’de Eğitim Sistemi, Siyaset ve Modernleşme Üzerine Bazı Mülahazalar, *Eğitim Sempozyumu*, Konya.
- AKYÜZ, Yahya (2008). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö. 1000 – M.S. 2008)*, Ankara: Pegem Akademi Yay.
- AYDIN, Mustafa (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*, Ankara: Vadi Yay.
- AYDIN, Mustafa (2007).” Türkiye’de Bir Eğitim Kodunun Dönüşümü”, *Yarınlara İçin Düşünce Dergisi*, (16): 25 – 30.

- BOZDAĞLIOĞLU, Yasemin (2008). “Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları”, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (20): 45 – 66.
- CAN, İslam (2006a). “Başarıya Götüren Aile”, *Özgün Aile Dergisi*, (22): 20 –22.
- CAN, İslam (2006b). “Hayatımızdaki Büyük Taşlar Hangileri”, *Özgün Aile Dergisi*, (24): 20 – 22.
- CONNERTON, Paul (1999). *Toplumlar Nasıl Anımsar?*, (çev: Alaaddin Şenel), İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Cumhuriyet’e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet’in Birikimi* (2001). “İslahat Fermanı”, (haz: Muharrem Kaya), (Editör: Mehmet Ö. Alkan), İstanbul: İletişim Yay. C.1: 451 – 454
- ÇUBUKÇU, İbrahim Ağâh (2002). *İslam ve Çağdaşlaşma*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- DAĞLI, Süleyman (2006). *Özel Dershanelere Öğrenci Gönderen Velilerin Özel Dershaneler Hakkındaki Görüş ve Beklentileri (Kahramanmaraş Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- DURKHEIM, Emile (2003). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, (çev: Cenk Saraçoğlu) İstanbul: Bordo Siyah Yay.
- DÖNMEZ, Burhanettin (2009). “Ortaöğretim Kurumlarına Geçiş Sistemine İlişkin Bir Değerlendirme”, *Eğitime Bakış Dergisi*, (15): 11 – 18.
- DRUCKER, Peter F. (1994). *Kapitalist Ötesi Toplum*, (çev: Belkıs Çorakçı), İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- EKİNCİ, Necdet (1997). *Sanayileşme ve Uluslaşma Sürecinde Toprak Reformundan Köy Enstitülerine*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- GIDDENS, Anthony (1998). *Modernliğin Sonuçları*, (çev: Ersin Kuşdil), İstanbul: Ayrıntı Yay.
- GIDDENS, Anthony (2000). *Sosyoloji*, (çev: Hüseyin Özel, Talip Kabadayı, Mine Turhan vd.), Ankara: Ayraç Yay.
- GÜR, Bekir-ÇELİK, Zafer (2009). *Türkiye’de Milli Eğitim Sistemi Yapısal Sorunlar ve Öneriler*, www.seta.org, erişim tarihi: 25.11.2009
- HABERMAS, Jürgen (2002). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, (çev: Medeni Beyaztaş), İstanbul: Bakış Yay.
- ILLICH, Ivan (2009). *Okulsuz Toplum*, (çev: Mehmet Özay), İstanbul: Şule Yay.
- İNCE, Esin (2010). *Velilerin Eğitimden Beklentilerinin Dönüşümü*, haz.: İslam CAN (Basılmamış Mülakat)

- KAPLAN, İsmail (2005). *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*, İletişim Yay., İstanbul
- KOÇER, Hasan Ali (1991). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, MEB Yayınları, İstanbul
- MEB (2009). *Milli Eğitim Dergisi*, (184) <http://yayim.meb.gov.tr>, erişim tarihi: 21.04.2009
- MEB (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2008 – 2009*, www.meb.gov.tr, erişim tarihi: 05.01.2010
- MEB (2009). *Milli Eğitim Bakanlığı 2010 – 2014 Stratejik Planı*, www.meb.gov.tr, erişim tarihi: 05.01.2010
- MEB (2007). *2006 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara: MEB Yay.
- MEB (2007). “64 soruda Ortaöğretime Geçiş Sistemi”, www.oges.meb.gov.tr erişim tarihi: 28.05.2009
- MONTESQUIEU (1998). *Kanunların Ruhu Üzerine*, (çev: Fehmi Baldaş), İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yay. C.1.
- NURİ, Celal (2002). *Türk Devrimi – İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri*, (çev: Özer Ozankaya), Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- OKÇABOL, Rıfat (2005). *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara: Ütopya Yay.
- ÖZTÜRK, Hüseyin (1993). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Hatiboğlu Yay.
- SATI BEY, M. (2002). *Eğitim ve Toplumsal Sorunlar Üzerine Konferanslar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- SEVİL, Muharrem (1999). *Türkiye’de Modernleşme ve Modernleştiriciler*, Ankara: Vadi Yay.
- SMITH, Anthony D. (1996). *Toplumsal Değişme Anlayışı*, (çev: Ülgen Oskay), Ankara: Gündoğan Yay.
- SMITH, Anthony D. (1999). *Milli Kimlik*, (çev: Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yay.
- SÖNMEZ, Veysel (1991). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Adım Yay.
- ŞİŞMAN, Mehmet-TAŞDEMİR, İbrahim (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*, Ankara: Pegem Akademi Yay.
- TANİLLİ, Server (2007). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*, İstanbul: Alkım Yay.
- TEZCAN, Mahmut (1997). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.
- TUIK (2010). “Yıllara Göre İşsizlik Oranları”, www.tuik.gov.tr, erişim tarihi: 27.01.2010